

Микола Чумак –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики навчання фізики та астрономії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: історико-педагогічні витоки становлення педагогічної майстерності; проблеми конструювання змісту навчальних матеріалів у розрізі вітчизняних вищих шкіл різних етнографічних регіонів України; теоретико-методичні засади функціонування просвітницьких осередків у розрізі низки історичних періодів тощо. Співавтор навчальних посібників; автор понад 40 наукових праць.

e-mail: chumak.m.e@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9956-9429>

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-2-141-147>

УДК 37.035(477)

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ПІД ВПЛИВОМ СВІТОГЛЯДНОЇ ПАРАДИГМАЛЬНОСТІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У змістовій наповненості статті аналізується проблема формування соціокультурного образу вітчизняної інтелігенції крізь призму світоглядної парадигмальності досліджуваного періоду. Дослідницьку увагу зосереджено на вкресленні впливу полікультурності на перебіг внутрішньосупільних процесів, які виявилися перехресними по відношенню до західноєвропейських культурних традицій.

Автор зосереджується на відрефлексуванні освітнього поступу Наддніпрянщини крізь призму особистісної самореалізації, побудови тісної взаємодії представників вітчизняної інтелігенції різних регіонів України.

Методологічним інструментарієм дослідження послуговували біографічний, хронологічно-змістовний, поетапно-проблемний, історико-генетичний, історико-педагогічний та порівняльний методи.

Ключові слова: культура, освіта, ментальність, інтелігент.

Постановка проблеми. Поступальний перехід історичних періодів розвитку вітчизняної освіти на міжцивілізаційній канві суспільного прогресу позначився низкою соціокультурних перетворень, які віддзеркалили ключові особливості національного досвіду. Науково-дослідний арсенал сучасної педагогічної науки сконцентрував у своєму складі цілу низку різнонаправлених тематичних досліджень, розкриваючих складний перебіг процесів самоідентифікації особистості, які відбувалися під впливом конкретних соціальних груп, що продукували різнонаправленість окремих світоглядних концентрів досліджуваного історичного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи заявлену проблематику під кутом різноматематичних досліджень спостерігаємо певну джерелознавчу дотичність обраної тематики до авторських доробків В. Андрущенко, П. Гусака, В. Сиротюка, Н. Дем'яненко, Т. Завгородньої, М. Чумака, Т. Дудки та ін. Проте, досі малодослідженим залишається питання впливу

8. Потресов А. Интернационализм и космополитизм. Две линии демократической политики / А. Потресов. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 88 с.
9. Шип Н.А. Интеллигенция на Украине (XIX в.): историко-социологический очерк / Н.А. Шип. – К.: Наукова думка, 1991. – 172 с.
10. Юбе Г.И. Ланг и российско-германская школа национальной экономики / Г.Юбе // Немцы в России: Русско-немецкие научные и культурные связи. – СПб.: Дом Буланин, 2000. – С. 369 – 375.
11. Plekon M. The Russian religious revival and its theological legacy / Michael Plekon // The cambridge companion to orthodox christian theology / Ed. by Mary B. Cunningham and Elizabeth Theokritoff. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – P. 203-217.

References

1. «Vehu»: Intellygenciya v Rossyju: Sb. st. 1909-1910 / Sost., komment. N. Kazakovoj; Predysl. V. Shelohaeva. – М.: Mol. Gvardiya, 1991. – 461 s.
2. Gyrych I. Mizh rosijskym i ukrayinskim beregamy. Volodymyr Vernadskij i nacionalne pytannya (u svitli shhodennyka 1917-1921 rokiv) / I. Gyrych // Mappa mundi. Zb. nauk. prac na poshanu Yaroslava Dashkevycha. – Lviv; Kyiv; Nyu-Jork, 1996. – S. 735-756.
3. Dudka T.Yu. Prosvitnyczkij turyzm yak istoryko-pedagogichnyj fenomen: monografiya / T.Yu. Dudka. – Kyiv-Herson: FOP Gryn D. S., 2017. – 460 s.
4. Kasyanov G. V. Ukrayinska inteligenciya na rubezhi XIX–XX stolit: socialno-politychny`j portret / G.V. Kasyanov. – К.: Lybid, 1993. – 176 s.
5. Kyrshyn Yu.Ya. Kosmopolityzm – budushhee chelovechestva? / Yu.A. Kyrshyn. – Klynczu: Izdatelstvo GUP «Klynczovskaya gorodskaya tupografija», 2013. – 408 s.
6. Lukyanecz V. Pozytyvizm / V. Lukyanecz // Filosofskij encyklopedychnyj slovnyk / V. I. Shynkaruk (golova redkolegii) ta in. ; L. V. Ozadovska, N. P. Polishhuk (naukovi redaktory); I. O. Pokarzhevskaya (hudozhnye oformlennya). – Kyiv: Abrys, 2002. – 742 s.
7. Mozharovskij V. Konflikt ta konsensus (do vykorystannya idej ta modelej konfliktologichnoyi teorii L. Kozera) / V. Mozharovskij // Shid. – 1998. - № 6. – S.3-14.
8. Potresov A. Internatsyonalizm y kosmopolityzm. Dve lynyji demokratycheskoj polytyky / A. Potresov. – М.: Knyzhnyj dom «LYBROKOM», 2011. – 88 s.
9. Shyp N.A. Intellygenciya na Ukrayne (XIX v.): istoryko-socyologycheskij ocherk / N.A. Shyp. – К.: Naukova dumka, 1991. – 172 s.
10. Yube G.Y. Lang i rossyjsko-germanskaya shkola natsyonalnogo ekonomyky / G.Yube // Nemcy v Rossyju: Russko-nemeczkye nauchnye i kulturnue svyazy. – СПб.: Dom Bulanyn, 2000. – С. 369-375.
11. Plekon M. The Russian religious revival and its theological legacy / Michael Plekon // The cambridge companion to orthodox christian theology / Ed. by Mary B. Cunningham and Elizabeth Theokritoff. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – P. 203-217.

Николай Чумак, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры теории и методики обучения физики и астрономии Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова, г. Киев, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ОБРАЗА ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ ПОД ВЛИЯНИЕМ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКОЙ ПАРАДИГМАЛЬНОСТИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX - НАЧАЛА XX ВЕКА

В содержательной наполненности статьи анализируется проблема формирования социокультурного образа отечественной интеллигенции сквозь призму мировоззренческой парадигмальности исследуемого периода. Исследовательское внимание сосредоточено на анализе влияния поликультурности на ход внутриобщественных процессов, которые оказались перекрестными по отношению к западноевропейским культурным традициям.

Исследовательское внимание автора сосредоточено на детализации образовательного развития Приднестровья сквозь призму личностной самореализации, построения тесного

взаимодействия представителей отечественной интеллигенции разных регионов Украины.

Методологическим инструментарием исследования послужил биографический, хронологически содержательный, поэтапно-проблемный, историко-генетический, историко-педагогический и сравнительный методы.

Ключевые слова: культура, образование, ментальность, интеллигент.

Mykola Chumak, PhD of Education, Associate Professor, Associate Professor at the National Pedagogical M. P. Drahomanov University, Kyiv, Ukraine

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL IMAGE OF THE DOMESTIC PEDAGOGICAL INTELLIGENTSIA UNDER THE INFLUENCE OF IDEOLOGY PARADIGM IN THE SECOND HALF OF THE XIX – THE BEGINNING OF XX CENTURY

The historical way of formation of the domestic intelligentsia, which was territorially located on the pro-Ukrainian territories, was analyzed as cross-cultural in relation to Western European cultural traditions.

It was established that ethnic and national identification of the Ukrainian intelligentsia, which actively opposed wrongdoing imperial politics, reflected in the forced denationalization of the broad masses. The extremely strong side of the Ukrainian confrontation was the reasoned compilation of those educational strings of the emotional sphere of cognition subjects, which awakened the inner-motivational sphere of the individual to active action in the struggle for freedom and independence.

It is argued that the influence power of the German element on the national socio-cultural field could partly correct the lethargic lull of national ideology, since, in the administrative-territorial section, Germany during the investigated era was actually formed of the confederative “skeleton” of separate states.

The question of “reintegration” of intellectual and intelligent capacity has become decisive for the defined historic period, since contemporary society was facing the negative consequences of the social and cultural split, given the influence of the religious, ethnic, mental, psychological and socio-economic factors. The social devaluation of the monopolistic nature of the intellectual circles reproduction made up of the clergy, was implemented through the credibility of the Church, and was the result of “dance attendance” of individual priests on the Russian Czarism.

The eternal groundwork communion of the notion of “intellectual” in the domestic and foreign interpretation became the ideological content of the identification of the social stratum of persons who were engaged in intellectual activities and possessed high personal culture.

Keywords: culture, education, mentality, intellectual.